

**Wykład otwarty prof. dr. Davida Whitebreada
(University of Cambridge) pt. „Zabawa i uczenie się dzieci
a wiek rozpoczęcia edukacji szkolnej – fakty i mity”
(Warszawa, 8 czerwca 2015 r.)**

Na Wydziale Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie w dniu 8 czerwca 2015 roku miał miejsce wykład otwarty Davida Whitebreada z Uniwersytetu Cambridge w Wielkiej Brytanii. Profesor przybył do Polski na zaproszenie Fundacji Rzecznik Praw Rodziców. Naukowo zajmuje się psychologią poznawczo-rozwojową ze szczególnym uwzględnieniem okresu wczesnego dzieciństwa. Jego zainteresowania badawcze koncentrują się wokół problematyki funkcjonowania poznawczego dzieci i jego związku z edukacją szkolną. Wiele prac badawczych poświęcił on zgłębianiu dziecięcej świadomości poznawczej, procesowi rozwiązywania problemów, uczeniu się przez zabawę i rozwojowi samoregulacji u dzieci. Temat wykładu: *Zabawa i uczenie się dzieci a wiek rozpoczęcia edukacji szkolnej – fakty i mity* nawiązywał do powszechnie panującej tendencji do obniżania wieku realizacji obowiązku szkolnego.

David Whitebread stwierdził na wstępie, że polski rząd nie jest jedynym, który podejmuje działania zmierzające do obniżenia tego wieku. W wielu krajach na świecie obserwuje się trend do coraz wcześniejszej formalizacji edukacji szkolnej. Na przykład w Wielkiej Brytanii obowiązek szkolny obejmuje dzieci 5-letnie, ale w praktyce naukę szkolną podejmują już 4-latki. Prelegent postawił podstawowe pytanie: czy tak wczesna edukacja w środowisku szkolnym przynosi oczekiwane rezultaty? Odpowiadając na nie, przytoczył wyniki badań National Foundation for Educational Research w Wielkiej Brytanii, które wskazują, że może ona zwiększać zaburzenia emocjonalne u dzieci, głównie lęk, ponadto wpływać na poczucie własnej wartości i motywację do uczenia się. Nie udało się jednak ustalić optymalnego wieku do rozpoczęcia edukacji szkolnej, tak żeby to wydarzenie pozytywnie stymulowało odroczone w czasie osiągnięcia edukacyjne. W większości krajów na świecie dzieci obowiązkowo idą do szkoły w wieku 6 lub 7 lat, zdaniem Davida Whitebreada podjęcie tego rodzaju aktywności na tym etapie życia jest korzystne. Gość z Wielkiej Brytanii przytoczył znane badania PISA (Program Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów) prowadzone w 55 krajach, które

pozwalają na konstatację, że wcześniejsze rozpoczęcie nauki czytania nie ma związku z wyższymi osiągnięciami czytelnictwymi w wieku 15 lat. Inne badania wskazują, że dzieci, które później nauczyły się czytać, w wieku 11 lat częściej wykorzystują tę umiejętność i lepiej rozumieją tekst niż te, które były uczone czytania w wieku wcześniejszym.

W toku wykładu David Whitebread stwierdził, że edukacja przedszkolna oparta na swobodnej zabawie, eksploracji środowiska i kontaktach z rówieśnikami jest związana z lepszymi wynikami w nauce i wyższą motywacją do podejmowania różnych aktywności poznawczych pod koniec szkoły podstawowej. Wymaganie od małych dzieci nauki w warunkach szkolnych, w sytuacji, kiedy nie mają one odpowiedniej dojrzałości intelektualnej, emocjonalnej i społecznej, prowadzi do wczesnego doznawania porażek i skutkuje brakiem zainteresowania nauką w wieku późniejszym.

W dalszej części wykładu prelegent zaprezentował rozważania na temat roli zabawy w wieku przedszkolnym i jej związku z przygotowywaniem się do realizacji obowiązku szkolnego. Odwołał się przy tym do dorobku psychologii ewolucyjnej, antropologii, nauk kognitywnych i psychologii rozwojowej, wykazując, że w okresie wczesnego dzieciństwa zabawa i uczenie się są ze sobą nierozzerwalnie związane i mają dla rozwoju dziecka nieocenione znaczenie. Swobodna zabawa kreuje zdolności poznawcze, wspiera rozwój języka i myślenia symbolicznego oraz decyduje o dobrostanie psychicznym dziecka. David Whitebread wyodrębnił pięć typów zabaw, obserwowanych w wieku dziecięcym: zabawę sensomotoryczną, symboliczną, fikcyjną, z przedmiotami i z ustalonymi regułami. Każda z tych aktywności zabawowych przynosi wymierne korzyści prorozwojowe. W zabawach o charakterze sensomotorycznym dzieci wzmacniają siłę fizyczną, wytrzymałość, uczą się koordynacji wzrokowo-ruchowej, a także umiejętności społecznych i emocjonalnych w kontaktach z rówieśnikami. Zabawy symboliczna i fikcyjna przyczyniają się do wzrostu kompetencji językowych dziecka oraz umiejętności czytania i liczenia, ułatwiają wchodzenie w relacje społeczne, a także wspomagają zdolności artystyczne. Zabawa z przedmiotami sprzyja rozwijaniu myślenia i umiejętności rozwiązywania problemów, a także wspiera kreatywność. Zabawy z regułami pozwalają dzieciom na tworzenie i stosowanie reguł, rozwijają zdolności społeczne, empatię i umiejętność dyskusowania.

W wielu krajach zabawa dziecięca jest zdaniem Davida Whitebreada traktowana jako „nieważna aktywność” wynikająca z niedojrzałości dzieci, i z tego powodu bywa niedoceniana. Prelegent podkreślił, że wczesne ograniczenie czasu na rozwój nieskrępowanej zabawy obniża możliwość zdobycia doświadczeń, które są kluczowe w późniejszej edukacji szkolnej. Liczne wyniki badań pokazują, że zabawa jest jednym z największych osiągnięć ludzkości. To ona jest podstawą rozwoju języka, sztuki, kultury, nauki i technologii. Pozbawianie dzieci możliwości zabawy we wczesnym dzieciństwie może przynieść niepowetowane straty w późniejszych okresach rozwojowych. David Whitebread wysunął postulat, żeby wspierać rozwój

edukacji przedszkolnej i podnosić jej jakość poprzez: zapewnienie dzieciom zabawy z rówieśnikami, dostarczenie niezbędnych materiałów i środków, dbałość o kształcenie profesjonalnej kadry nauczycielskiej.

Wykład spotkał się dużym zainteresowaniem studentów, wykładowców, nauczycieli wczesnej edukacji oraz licznie przybyłych gości. Problematyka obniżenia wieku rozpoczynania edukacji szkolnej w Polsce jest obecnie ważnym zagadnieniem, będącym przedmiotem dyskusji i rozważań w przestrzeni społecznej. Stanowisko i poglądy prelegenta poparte wynikami wieloletnich badań wskazują, że należy bardzo rozważnie podejmować decyzje, które zadecydują o przyszłości edukacji w Polsce i kształceniu przyszłych pokoleń polskich uczniów.

Ewa Kulawska
UKSW, Warszawa